*Епископ колебался, **так как** он не привык к тактике "лобовой атаки", как называл ее Эрнест.*

Сравнительный анализ исследуемых произведений показал, что в подавляющем большинстве случаев перераспределение межфразовых связей при переводе отличается от ситуации, характерной для одного языка, и идет по линии выражения паратактических отношений. С помощью объединения ранее разрозненные явления объединяются в одну группу, в один вид, в одно целое. В одном случае "явления сливаются в одно целое, в другом же случае при таком объединении выясняется, что целое состоит из частей или из объединяющихся двух разнородных явлений" [5: 98]. Соответственно, предложения перевода строятся по принципу большей дозировки информации, при которой отдельные явления действительности получают признаки многогранного и многоразмерного целого. Переводчик стремится использовать широко развернутые синтаксические периоды с эксплицитным выражением смысловых связей их составных частей, выдвигая на первый план именно аспект взаимосвязи. Становится очевидным, что крупные синтаксические единицы, содержащие большое количество информации, отличаются сложной внутренней интеграцией и иерархизацией. Объединенные переводные предложения полностью соответствуют этому наблюдению.

БИБЛИОГРАФИЯ

1. Арнольд И.В. Стилистика современного английского языка (Стилистика декодирования). – М., 1990. – 388 с.
2. Белошапкова В.А. Современный русский язык. Синтаксис. – М., 1977. – 248 с.
3. Москальская С.И. Проблемы системного описания синтаксиса. – М.: Языки славянской культуры, 2003. – 478 с.
4. Почепцов Г.Г. Теория коммуникации. – К.: Ваклер, 1996. – 319 с.
5. Слюсарева Н.А. Проблемы функционального синтаксиса современного английского языка. – М.: Наука, 1981. – 205 с.
6. London J. The Iron Heel. – Moscow, 1948. – 237 p.
(П) - Лондон Дж. Железная пята // Собр. соч. – Т.6. – 1961. – С. 93 – 331. Перевод Р.Гальпериной.
(Р) - Лондон Дж. Железная пята. – М.: Л., 1930. – 299 с. Перевод Е.Гуро.
7. Maugham S. The Moon and Sixpence. – Moscow: Progress Publishers, 1972. – 222 p.
Моэм С. Луна и грош. – Л.: Худож. лит-ра, 1970. – 190 с. Перевод с англ. Н.Ман
8. Updike J. Marry Me. – New York: Alfred a Knoff, 1976. – 303 p.
Апдайк Дж. Давай поженимся // ИЛ., 1980. – Вып. 7-8. – 120 с. Перевод с англ. Т.Кудрявцева.

СВЕДЕНИЯ ОБ АВТОРАХ

Марина Кириллова – кандидат филологических наук, доцент кафедры теории и практики перевода Одесского национального университета им. И.И.Мечникова.
Научные интересы: переводоведение.
Людмила Яровенко – кандидат филологических наук, доцент кафедры теории и практики перевода Одесского национального университета им. И.И.Мечникова.
Научные интересы: переводоведение.

КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ ПІДХІД ДО ПЕРЕКЛАДАЦЬКОГО ПРОЦЕСУ

Ірина КОБЯКОВА (Суми, Україна)

Стаття присвячується проблемам текстового перекладу, його статусу, вправам підготовчого, операційного та творчого характеру.

The article in question deals with the status of text translation and relevant exercises in terms of preparation, operation and creation nature.

Переклад – реакція світової спільноти на велике розмаїття мов і культур, спроба дійти універсальності в розумінні змісту витворів. Науковці-перекладачі живуть думкою про статус перекладу, його міждисциплінарне буття та призначення [3; 10; 17; 24; 26; 28; 30].

- Переклад поезії – найвища, найскладніша форма, а перекладач – це „божевільний геній” (за Платоном).
- Поезія – це функція почуття, уяви, мова богів; її переклади – справа умовності, розуміння – справа випадку (за Арістотелем).
- Мислення є інтернаціональним явищем, а мова – національним.
- Поетичному перекладу притаманна поліфонія. Зміст має бути об’єктивним, а мовні засоби – суб’єктивними. Зміст перетікає з одного джерела до іншого. Мова забарвлює концептуальну модель світу в національно-культурні відтінки (М.П. Кочерган).
- Переклад – це збереження концепції першотвору.
- Переклад – це не новий твір на старий сюжет.
- Переклад – це контрастивний аналіз творів, віддалених в часі.

- Розбіжності між оригіналом і перекладом є наслідком дії лінгвальних та екстралінгвальних чинників.
- Ганьба – за хиби, а подяка – за збереження у перекладі концепцій (А.М. Науменко).
- Переклад – надзвичайно різноманітна царина, щораз своєрідне й унікальне творче диво.
- Переклад – це процес і продукт.
- Переклад може мати вартості, які годі шукати в першотворі. Може зняти павутину віків з першотвору. Може вивищитися над ним силою виразності, залишаючись вірним йому і правдивим.
- Сама мова розкриває обійми назустріч вже оформленій думці, надаючи перекладачеві вигоди, яких не міг мати автор (В.Д.Радчук).
- Переклад у жодному разі не може бути тотожним оригіналові.
- Перекладацькі трансформації – імітативні, селективні, редукційні, комплементарні.
- Компресія і декомпресія – наслідок казуальних відносин між елементами текстів мови оригіналу та мови перекладу.
- Переклад – процес імплантації компонентів змісту оригіналу в перекладі.
- Не існує „останнього перекладу".
- Переклад – це поклик до самовираження, самоствердження.
- Переклад – це вічний двигун, поклик до альтернативної культури та творчої наснаги.
- Езотеричний переклад – глибинний, внутрішній, таємний, прихований. Екзотеричний зрозумілий кожному перекладачеві.
- Переклад – як найважливіший канал загально-інформаційного обміну - набуває глобального характеру.
- Переклад – це засіб еволюції, експансії національної культури.
- Переклад виник у формі інтелектуальної діяльності як засіб герменевтики, інтерпретації священних текстів Біблії (В.В.Мірошниченко).

Об'єктом статті є текстовий переклад, предметом – вправи на трансформування тексту-оригіналу в транслятор.

Правомірним у цій парадигмі є контрастивний аналіз текстів-кореляторів [1; 2; 4; 6; 7; 8; 11; 12], їх осмислення за зразком:

Поверхнева структура текстів	Глибинна структура текстів
1 Наявність / відсутність лексичних / граматичних еквівалентів	1 Спільність тематичних та рематичних блоків у текстах оригіналу та транслятора
2 Композиційна представленість основних блоків	2 Явище реверсії у текстах кореляторів
3 Лінійна ідентичність текстових компонентів	3 Динаміка сюжету в текстових представленнях
4 Експліцитна представленість текстових категорій	4 Імпліцитна представленість текстових категорій
5 Розширення та згортання текстових одиниць	5 Модуляція текстових категорій
6 Наявність вербальних стилістичних засобів	6 Наявність невербалізованих стилістичних засобів
7 Пошуки еквівалентних поверхневих структур	7 Висновки щодо відповідності глибинних структур текстів-кореляторів

Формування компетенції майбутнього перекладача передбачає вироблення фонових (предметних), мовних (лексичних та граматичних), професійно-технічних (фахових) умінь та навичок у різних сферах діяльності. Підготовка фахівців здійснюється у ВНЗ через систему вправ згідно дидактичних настанов, правил та планів. Вибір та система вправ обумовлюється дією різних чинників. Серед них – векторами аспектного або текстового перекладу. Текстовий переклад займає все більше місце у фокусі дослідних та навчальних парадигм. При цьому об'єктами перекладу є тексти різних дискурсів – політичного, юридичного,

художнього, науково-технічного, рекламного тощо [2; 4; 5; 6; 9; 13; 14; 15; 16; 18; 19; 20; 21; 22; 23; 25; 27; 29].

Робота над текстами є об'ємною: передбачає низку вправ, серед них вельми релевантною та валідною є робота над поверхневою та глибинною структурою, виявлення тематичних, рематичних блоків, прагматичних інтенцій та їх омовлення у корелюючих текстах оригіналу та транслятора. У перекладацькій практиці, як відомо, об'єктами є тексти, уривки та ситуації. Осмислення вихідних одиниць, що є значущим для адекватного вторинного конструювання одиниць, здійснюється шляхом конкретного аналізу поверхневих та глибинних структур корелюючих текстів, виконання низки вправ підготовчого, операційного та креаційно-пошукового характеру.

Робота над оригіналом включає розуміння параметрів останнього – його смислу (концепції), тема-рематичних блоків та омовлення. Ці базові одиниці є стартовими для пошуку операційного механізму трансформації у текст-транслятор. Збереження глибинної структури вихідного тексту (семантики та прагматики) є прерогативою вторинного утворення транслятора.

Девіації є облігаторними в лексичному новоутворенні: тут діють закони нової мовної системи. На часі перевага надається концептуальній подачі перекладацьких текстів, їх смислової адекватності, відповідності, конгруентності стосовно текстів-оригіналів. З огляду на це вагомими є вправи на коментування, анотації, резюме текстів, їх контрастивний аналіз та концептуальне сприйняття. Доречними є підготовчі вправи інтралінгвального характеру з огляду на характер вихідного тексту. Вони (вправи) поступаються у перекладацькому процесі вправам інтерлінгвального характеру. Філологізація цих процесів є очевидною. Способи перекладу залежать від характеру його одиниць: слів, текстів, ситуацій – їхніх основних номінативних, комунікативних та регулюючих функцій.

Вихідні тексти є облігаторною платформою для підготовчих завдань та перекладацького механізму типу:

1) Знайдіть провідну думку оригіналу; розбийте тексти на тематичні блоки; зробіть анотований переклад тексту; як омовлюється прагматичні інтенції тексти; порівняйте концепцію оригіналу та перекладу; виокреміть засоби їх омовлення (категоризації); чи свідчить концептуальний переклад про його еквівалентність, вербальне переоформлення, релевантну трансформацію, інтертекстуальний процес?; чи є текст-опис витвором вільного перекладу, обробка за сюжетом і стильовою манерою?; напишіть рецензію на корелюючі тексти; зробіть їх контрастивний аналіз; визначте провідну функцію текстів; як трансформувати інформативні лакуни у перекладацькому процесі?; чи допомагає компресованість текстів-оригіналів їх адекватній трансляції?; як представлені у текстах рематичні блоки – експресивно чи імпліцитно?

2) Оцініть ваше ставлення до таких перекладацьких способів, як: скорочення, пролонгація, гіперсемантизація; визначте чинні функції порівнюваних глобальних структур; чи визначають домінантні слова тематичну спрямованість текстів; які лексичні, граматичні труднощі притаманні корелюючим текстам?; чи є тексти-запозичення дослівним перенесенням тексту оригіналу у мову перекладу? Чи ви погоджуєтесь із думкою М.В.Ломоносова, що не мова пасує перед мовцем, а мовець виказує своє недостатнє володіння нею?; Який статус вторинних номінативних та комунікативних конструювань?; Як збігаються домінантні слова у парадигмі споріднених текстів?

Логічна структура текстів встановлюється на базі лексико-графічних тлумачень, а сублогічна – на базі асоціативних векторів текстових одиниць. Концептуальний аналіз має два напрямки – від мови до думки з метою реконструювання структури мислення, та від думки до мови – концептуально досліджується мова. Таким чином, відбувається чергування семасіологічного та ономасіологічного підходів [4]. Концепти не є ізольованими „атомами" мислення, а розуміються в контексті структур фонових знань. Це повітря, яким дихають всі, а воно не належить нікому, його форми, архетипи є передконцептуальною структурою людської свідомості.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Арутюнова Н.Д. Язык и мир человека. – М.: Языки русской культуры, 1999. – 896 с.

2. Белова А.Д. Лингвистические аспекты аргументации. – К.: Астрал, 1997. – 310 с.
3. Бехта І. Дискурс наратора в англомовній прозі. – К.: Грамота, 2004. – 304 с.
4.Бєлєхова Л.І. Словесно-поетичний образ в історико-типологічній перспективі: лінгвокогнітивний аспект (на матеріалі американської поезії). – Херсон: Атлант, 2000. – 368 с.
5. Бєссонова О.Л. Оцінний тезаурус англійської мови: когнітивно-гендерні аспекти. – Донецьк:ДонНУ, 2002. – 362 с.
6. Воробьева О.Н. Текстовые категории и фактор адресата. – К.: Вища школа, 1993. – 200 с.
7. Гальперин И.Р. Текст как объект лингвистического исследования. – М.: Наука, 1981. – 138 с.
8. Гак В.Г. Языковое преобразование – М.: Языки русской культуры. – 1998.– 763 с.
9. Жаботинская С.А. Когнитивные и номинативные аспекты класса числительных (на материале современного английского языка). – М.: Наука, 1992.
10. Зорівчак Р. Боліти болем слова нашого...-Львів: Львівський національний університет ім. Івана Франка, 2005. – 294 с.
11. Каменская О.Л. Текст коммуникации. – М.: ВШ, 1990. – 151с.
12. Карабан В.Н. Сложные речевые единицы. Прагматика английских асиндетических полипредикативных образований. – Киев: Вища школа, 1989. – 132 с.
13. Карасик В. Н. Язык социального статуса. – М.: Наука, 1980. – 329 с.
14. Красных В.В. Основы психолингвистики и теории коммуникации. – М.: Гнозис, 2001. – 270 с.
15. Кобякова И.К. Функции языка в отношении к мышлению //Вісник Сумського державного університету. Серія Філологічні науки. - №3 (36), 2002. – С. 41-47.
16.Кагановська О.М. Текстові концепти художньої прози (на матеріалі французької романістики середини XX сторіччя). – К.:КНЛУ, 2002. – 292 с.
17. Корунець І.В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад). – Вінниця: Нова книга, 2001. – 448 с.
18. Кочерган М.Н. Загальне мовознавство. – К.:Академія, 2003. – 463 с.
19. Кухаренко В.А. Интерпретация текста. – М.:Просвещение, 1988. – 192 с.
20. Лихачев Д.С. Текстология. – СПб.: Алетенія, 2001. – 759 с.
21. Мірошниченко В.В. Авторська концепція художнього твору: онтогенезис і експансія (на матеріалі англомовної та французької україністики) : Монографія. – Запоріжжя: ЗУ. – 2003. – 383 с.
22. Піхтовнікова Л.С. Синергія стилю байки (німецька віршована байка XIII – XX ст.). – Харків: Бізнес-Інформ, 1999. – 220 с.
23. Приходько А.Н. Синтаксис естественного языка в фокусе когнитивно-коммуникативной парадигмы // Вісник Харківського нац.ун-та ім. В.Н.Каразіна. - №609. – Харків: Константа, 2003. – С.84-89.
24. Радчук В.Д. Перекладацька проба // Вісник СумДУ. Серія Філологічні науки, 2004. - №4(63). – С.149-154.
25. Тураева З.Я. Лингвистика текста (Текст: структура и семантика). – М.: Просвещение, 1986. – 127 с.
26. Черноватий Л.М. Особливості навчальних матеріалів для підготовки перекладачів // Вісник СумДУ. – 2002. – №4(37). – С.184-188.
27. Шевченко И.С. Историческая динамика предложения: английское вопросительное предложение 16-20 вв. – Харьков: Константа, 1998. – 168 с.
28. Швачко С.О. Навчити вчитися!: Посібник. – Вінниця: Нова книга, 2006. – 133 с.
29. Швачко С.О., Кобякова І.К. Вступ до мовознавства: Посібник . – Вінниця: Фоліант, 2005. – 221 с.
30. Швачко С.О., Кобякова І.К. Нові технології вивчення квантитативних одиниць англійської мови // Зб. Актуальні проблеми романо-германської філології в Україні та Болонський процес: Матеріали міжнародної наукової конференції (24-25 листопада 2004 р.) – Чернівці: Рута, 2004. – С.297-298.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Ірина Кобякова – кандидат філологічних наук, доцент, зав. кафедри германської філології Сумського державного університету

Наукові інтереси: мовознавство, текстологія, дискурсологія.

ГИПОТЕЗА ЛИНГВИСТИЧЕСКОЙ ОТНОСИТЕЛЬНОСТИ КАК ОСНОВАНИЕ КОНЦЕПЦИИ НЕПЕРЕВОДИМОСТИ

Наталья КУДРЯВЦЕВА (Херсон, Украина)

У статті розглянуто гіпотезу лінгвальної відносності Сепіра – Уорфа стосовно проблеми перекладності. Проаналізовано статус гіпотези як однієї з засад концепції неперекладності, а також виявлено труднощі перекладу, пов'язані з існуванням різних мовних картин світу.

The paper investigates Sapir – Whorf's hypothesis of linguistic relativity in reference to the problem of translatability. The status of the hypothesis as one of the grounds of the conception of untranslatability is analyzed and the difficulties of translation provoked by different language pictures of the world are manifested.

В современной теории перевода взгляды на проблему переводимости представлены в виде трех концепций: концепции полной переводимости, концепции неполной переводимости и концепции непереводимости [6: 112-121]. Как можно заключить из их названий, сторонники концепции полной переводимости выдвигают положение о принципиальной возможности перевода применительно к любым двум языкам; приверженцы концепции неполной, или ограниченной, переводимости, в свою очередь, признают относительный характер переводимости, опираясь в числе прочих на утверждение о частичной передаче информации в процессе коммуникации. Концепция непереводимости, соответственно, воплощает воззрение на перевод как на неразрешимую задачу, провозглашая тезис о принципиальной невозможности перевода.